

Noot

Achtergrond

In het voorjaar van 2010 werd de r.-k. kerk overspoeld door een groot aantal meldingen van seksueel misbruik. De sinds 1995 actief zijnde organisatie Hulp & Recht (een rechtspersoon naar kerkelijk recht onder meer belast met de behandeling van klachten over seksueel misbruik) kon de hoeveelheid klachten niet aan, hetgeen tot frustratie bij de slachtoffers en veel negatieve publiciteit leidde. Op 23 maart 2010 strooide vervolgens kardinaal Simonis bij het tv-programma Pauw en Witteman, nota bene in het Duits, zout in de wonden van de slachtoffers door te verklaren: "*Wir haben es nicht gewusst.*" Dat niet-weten bleek later wel iets genuanceerder te liggen. Na deze valse start heeft de leiding van de kerk zich gerevancheerd door drs. W.J. Deetman aan te zoeken om onafhankelijk onderzoek te doen. Dit onderzoek door de commissie-Deetman, van welke commissie ook gerenommeerde wetenschappers deel uitmaakten, is in december 2011 gepubliceerd (*Wim Deetman, Nel Draijer, Pieter Kalbfleisch, Harald Merkelbach, Marit Monteiro en Gerard de Vries, Seksueel misbruik van minderjarigen in de rooms-katholieke kerk, Amsterdam: Uitgeverij Balans 2011*). De commissie-Deetman heeft de kerk ook geadviseerd over de wijze van afwikkeling van het seksueel-misbruikschandaal. Op 9 december 2010 bracht de commissie haar eerste tussenadvies, over het functioneren van de organisatie Hulp & Recht en over diens hulpverlening, uit. Naar aanleiding daarvan hebben de Bisschoppenconferentie en de Konferentie van Nederlandse Religieuzen een nieuwe organisatie voor de afwikkeling van klachten in het leven geroepen: de stichting Beheer & Toezicht inzake Seksueel Misbruik in de r.-k. kerk in Nederland (hierna: stichting B&T). Daarover verscheen op 8 november 2011 een grotendeels positief tweede tussenadvies van de commissie-Deetman, met enkele aanbevelingen. Verder hebben deze conferenties de commissie-Lindenbergh ingesteld om hun te adviseren over toe te kennen compensatie aan de slachtoffers. Dit advies is te raadplegen op: rkkerk.nl/dossiers/dossier-misbruik. Ook dit advies is door de r.-k. kerk uitgevoerd.

Stichting B&T

Stichting B&T is op 28 september 2011 opgericht. Zij is geen kerkelijke instelling, maar een stichting naar burgerlijk recht. De statutaire doelstelling van stichting B&T is het ten behoeve van personen die zich in verband met een ervaring van seksueel misbruik binnen de r.-k. kerk in Nederland tot de stichting hebben gewend, toezicht houden op en/of financieren van het verwerken van de meldingen, het doorverwijzen naar adequate hulpverlening, het behandelen van klachten en het verstrekken van schadevergoedingen. Voor de behandeling van klachten heeft stichting B&T een klachtencommissie ingesteld, genaamd de Klachtencommissie voor seksueel misbruik in de r.-k. kerk (hierna te noemen: de Klachtencommissie).

De Klachtencommissie heeft een Procedure Klachtencommissie Seksueel Misbruik in de r.-k. kerk (hierna: Procedureregels) vastgesteld, door de rechtbank geciteerd in r.o. 2.4. Tot 1 januari 2016 hebben zich in totaal 3.656 mensen bij stichting B&T gemeld. Niet iedereen heeft ook een klacht ingediend. De Klachtencommissie had per die datum in 937 zaken, 71% van het totaal, een geheel of gedeeltelijke gegrondverklaring uitgesproken. In 236 zaken (22%) werd de klacht niet-gegrond beoordeeld, veelal door een gebrek aan steunbewijs (bron: *Jaarverslag 2015 stichting B&T*).

Inmiddels zijn er 1.237 uitspraken van de Klachtencommissie gepubliceerd op de website van stichting B&T, meldpuntmisbruikrkk.nl. Deze zijn en blijven beschikbaar voor wetenschappelijk onderzoek. Een eerste wetenschappelijk onderzoek heeft ook al plaatsgevonden. Gijs van Dijck, *Victim-Orientated Tort Law in Action: An Empirical Examination of Catholic Church Sexual Abuse Cases*, *Journal of Empirical Legal Studies*, Vol. 15, Issue 1, 2018, pp. 126-164, heeft onderzocht wat de klagers beoogden met het indienen van een klacht, of wat zij bereikten overeenstemde met hun doelstellingen en in hoeverre een niet-financiële tegemoetkoming (excuus, erkenning van het overkomen leed en tegen individuen genomen maatregelen) daaraan heeft bijgedragen. Het gaat het bestek van deze noot te buiten om hier verder op in te gaan.

Stichting Sint Jan voor eerlijk proces

Stichting Sint Jan voor eerlijk proces, hierna: stichting Sint Jan, is opgericht op 6 april 2016. Het doel van de stichting en de middelen waarmee zij dat doel wil bereiken, staan weergegeven in r.o. 2.7. De stichting is opgericht naar aanleiding van de behandeling van de klachten tegen [X], en de op 11 februari 2014 gedane uitspraken van de Klachtencommissie tegen hem (r.o. 2.8). Dat het de stichting ondanks de meer generieke doelomschrijving vooral gaat om de behandeling van de klachten tegen [X], blijkt ook uit het feit dat de oprichtster en voorzitter van de stichting zich daarover al eerder had uitgesproken. Op het internet trof ik een open brief van haar hand aan, gepubliceerd in Dagblad De Limburger-Limburgs Dagblad uit juli 2014. Ofschoon de naam van [X] in alle perspublicaties over de uitspraak van de rechtbank en de eerdere uitspraken van de Klachtencommissie staat vermeld, noem ik zijn naam hier niet. Voor de inhoud van mijn betoog doet zijn naam er niet toe, net zomin als het er voor dit betoog toe doet of hij zich daadwerkelijk aan seksueel misbruik heeft schuldig gemaakt of niet. Stichting Sint Jan kende tot 27 oktober 2017 slechts één bestuurder. Eerst per die datum is een tweede bestuurder benoemd en op 23 december 2017 een derde. De stichting heeft een website, stichtingsintjanvooreerlijkproces.nl, waarop een één pagina tellend beleidsplan is gepubliceerd alsmede, hetgeen vanuit oogpunt van transparantie valt te prijzen, de jaarrekening 2017. Op het internet heb ik geen andere activiteiten van de stichting aangetroffen dan het voeren van de onderhavige procedure.

De klachtenprocedures tegen [X]

Vanwege de centrale rol van de behandeling door de Klachtencommissie van de klachten tegen [X] in het vonnis van de rechtbank geef ik een kort overzicht daarvan. De Klachtencommissie heeft de eerste klacht tegen [X] aanvankelijk, bij uitspraak d.d. 23 januari 2012, afgewezen. Vervolgens heeft de klager op 26 april 2013 herziening van deze uitspraak gevraagd, op de grond dat er sprake was van nieuwe feiten en omstandigheden. Artikel 22 van de Procedureregels voorziet in deze mogelijkheid. De bijzondere kamer van de Klachtencommissie heeft bij uitspraak d.d. 28 juni 2013 het verzoek tot herziening gegrond verklaard en bepaald dat de zaak opnieuw wordt behandeld. Vervolgens heeft de Klachtencommissie in andere samenstelling bij uitspraak d.d. 11 februari 2014 een nader advies gegeven, inhoudende dat zij de bisschop van Roermond adviseerde de klacht gedeeltelijk gegrond te verklaren en voor het overige niet-gegrond te verklaren. De tweede klacht tegen [X] heeft eveneens geleid tot een uitspraak van de Klachtencommissie, ook op 11 februari 2014, waarbij zij de bisschop van Roermond heeft geadviseerd de klacht gegrond te verklaren. De bisschop van Roermond heeft beide adviezen overgenomen en aan beide klagers is een financiële compensatie toegekend. In r.o. 2.9-2.20 heeft de rechtbank de klachtenprocedures uitvoerig beschreven, waarnaar ik verwijs.

De toepasselijke bewijsdrempel

Het geschil dat partijen verdeeld houdt, gaat in wezen over de vraag wat de toepasselijke bewijsdrempel is bij de beoordeling of het gestelde seksueel misbruik is komen "vast te staan". Behalve in de zaken waarin de aangeklaagde de feiten heeft erkend, was dat de kernvraag die de Klachtencommissie moest beantwoorden. De aanhalingstekens in de eerste zin van deze alinea staan er niet voor niets. "Vaststaan" kan in de context van een procedure verschillende betekenissen hebben, variërend van "aannemelijk zijn" tot "met een zekere grenzende waarschijnlijkheid juist zijn". Als partijen van mening verschillen over de vraag of een bepaald feit heeft plaatsgevonden, is het principieel onmogelijk om die onzekerheid weg te nemen, maar het is wel mogelijk om op een rationele manier met deze onzekerheid om te gaan. Dit kan door toepassing van de rationele beslistheorie, een methode om bij het maken van de sprong van bewijs naar oordeel systematisch te redeneren. Heel in het kort komt die erop neer dat de beoordelaar eerst de toepasselijke bewijsdrempel vaststelt, en daarna het beschikbare bewijs beoordeelt. De verbinding tussen de twee is dat als de kans dat het relevante feit zich heeft voorgedaan groter is dan de bewijsdrempel, de beoordeling tot de uitkomst 'A' leidt. Is die kans kleiner, dan leidt de beoordeling tot de uitkomst 'niet-A'. In het bestek van deze annotatie kan ik hierop niet uitvoeriger ingaan. Ik verwijs naar mijn proefschrift, *Het onderzoek in de enquêteprocedure, Een normatieve beschrijving van de wijze waarop de onderzoekers het onderzoek moeten uitvoeren en de Ondernemingskamer het onderzoek moet aansturen, alsmede een vergelijking met het deskundigenonderzoek in de civiele procedure*, diss. Nijmegen (Serie vanwege het Van der Heijden Instituut, deel 145), Deventer: Wolters Kluwer 2017 § 8.11.5.

Van de beroemde Engelse jurist William Blackstone is de uitspraak: "*It is better that ten guilty persons escape than that one innocent suffer.*" De ratio 10:1 staat sindsdien bekend als de "Blackstone Ratio". Dit komt overeen met een bewijsdrempel van 90%. Toegepast op deze casus zou dat betekenen: het is beter dat 10 klachten tegen schuldige aangeklaagden worden afgewezen dan dat één klacht tegen een onschuldige aangeklaagde gegrond wordt verklaard. Deze redenering is echter niet dwingend. Men kan net zo goed andersom redeneren: het is beter dat 10 klachten tegen een onschuldige aangeklaagde worden toegewezen dan dat één klacht tegen een schuldige aangeklaagde wordt afgewezen. Dan is de bewijsdrempel niet 90%, maar 10%.

Er is geen logisch dwingende minimumbewijsdrempel. Het vaststellen van de toepasselijke bewijsdrempel vergt een normatief oordeel, waarover verschillend kan worden gedacht. Het hangt ook sterk af van de aard van de procedure waarin een feit moet komen vast te staan. In het strafrecht is de bewijsdrempel hoog: een feit moet overtuigend (en wettig) zijn bewezen (artikel 338 Sv). In het civiele recht is er veel meer verschil in de hoogte van de bewijsdrempel. Deze kan hoger zijn dan 50%, maar ook lager. Vergelijk over de maatstaven voor het bewijsoordeel *Asser Procesrecht/Asser 3 2017/264-267*.

Een verlaging van de bewijsdrempel kan op verschillende wijzen worden bereikt: direct, door omkering van het bewijsrisico of het aannemen van wettelijke of rechterlijke vermoedens, of indirect, door het uitbreiden van de mogelijkheden om aanvullend bewijs te leveren. Zie hierover *Asser Procesrecht/Asser 3 2017/hoofdstuk 9*.

In zaken van vermeend seksueel misbruik is vooral relevant HR 17 november 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1882, NJ 1996/666, m.nt. J. de Boer. In deze zaak vorderde een vrouw in kort geding van haar broer een voorschot op de schade die zij zou hebben geleden, stellende dat hij incest met haar had gepleegd. Zowel de voorzieningenrechter als het hof wezen de vordering af. De Hoge Raad vernietigde echter het arrest van het hof. Hij gaf zich rekenschap van de moeilijke bewijspositie waarin het slachtoffer zich in een dergelijke situatie bevindt, nu de gestelde feiten zich naar hun aard in de regel slechts in aanwezigheid van partijen zelf hebben afgespeeld. Volgens de Hoge Raad behoort niet te worden uitgesloten dat een deskundigenbericht waarin de mededelingen van een partij aan een nader onderzoek worden onderworpen – onder meer door deze mededelingen in verband te brengen

met aan de deskundige bekende, in dergelijke gevallen optredende, psychische verschijnselen en met hetgeen hem ter zake van dergelijke gevallen uit hoofde van de deskundigheid die hij op zijn vakgebied heeft, bekend is – tezamen met de verklaring van de betrokken partij als getuige voldoende bewijs van de gestelde feiten oplevert. Wat de Hoge Raad hier doet, is de bewijsdrempel voor het slachtoffer indirect verlagen, door te aanvaarden dat diens verklaring, als die door een deskundige als geloofwaardig wordt gekwalificeerd, voldoende bewijs kan opleveren van het gestelde seksueel misbruik.

De Procedureregels vermelden niet welke bewijsdrempel de Klachtencommissie hanteert. Uit haar uitspraken en de op meldpuntmisbruikrkk.nl gepubliceerde werkwijze van de Klachtencommissie blijkt dat de gehanteerde bewijsdrempel laag is. Ik citeer: "Belangrijke, positieve kenmerken van de klachtenprocedure zijn:

- het slachtoffer staat centraal in de procedure, niet de (vermoedelijke) dader;
- het belang en de opvatting van de slachtoffers zijn doorslaggevend;
- er is regelmatig overleg met slachtoffergroepen in de klankbordgroep;
- verjaring en het overleden zijn van de vermoedelijke dader zijn geen beletsel;
- geen formeel-juridisch bewijsrecht, maar de vraag of de klacht aannemelijk is;
- transparantie t.a.v. de behandeling doordat alle adviezen (geanonimiseerd) worden gepubliceerd op de website."

Uit het wetenschappelijk onderzoek van de commissie-Deetman (p. 78) blijkt dat enkele tienduizenden personen voor hun achttiende tegen hun zin seksueel zijn benaderd door een pleger die werkzaam was binnen de r.-k. kerk, waarbij het aantal slachtoffers dat met ernstige vormen van seksueel misbruik is geconfronteerd, kan worden geschat op enkele duizenden. Het overgrote deel van het gemelde seksueel misbruik vond plaats in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw en had voor het overgrote deel betrekking op kinderen tussen de zes en de veertien jaar. Er is volgens de commissie-Deetman sprake geweest van falend toezicht en ontoereikend bestuurlijk handelen. Tegen deze achtergrond, en gegeven de buitengewoon moeilijke bewijspositie van de slachtoffers, heeft de Klachtencommissie gekozen voor een benadering dat een klacht "aannemelijk" moet zijn om gegrond te kunnen worden verklaard.

Van belang is hierbij te bedenken dat het feit dat de Klachtencommissie een klacht gegrond verklaart, of, nauwkeuriger gezegd, de kerkelijk verantwoordelijke bisschop of overste adviseert de klacht gegrond te verklaren, niet betekent dat "vaststaat" dat de aangeklaagde zich aan seksueel misbruik heeft schuldig gemaakt. De uitspraak betekent niets meer of minder dan dat dit aannemelijk is, maar sluit niet uit dat het gebeurde niet heeft plaatsgevonden, of dat het seksueel misbruik wel heeft plaatsgevonden, maar door een ander dan de aangeklaagde. Om die reden wordt in de context van onderzoeken naar seksueel misbruik ook zorgvuldig onderscheid gemaakt tussen een "dader", wiens schuld aan het strafbare feit van seksueel misbruik is aangetoond, en een "pleger", wiens schuld als zodanig niet is aangetoond. Zie *rapport Deetman*, p. 21. Behoudens in de schaarse gevallen waarin de aangeklaagde partij de feiten heeft erkend, is deze, als de klacht gegrond is verklaard, uitsluitend aan te merken als pleger, en niet als dader.

Het feit dat de Klachtencommissie een lage bewijsdrempel hanteert, is niet iets dat in het burgerlijk recht niet voorkomt, zoals ik hierboven heb geïllustreerd. Uiteindelijk komt het aan op een normatief oordeel. Wat vindt men bezwaarlijker: dat een gegronde klacht wordt afgewezen of dat een ongegronde klacht wordt toegewezen? Gegeven de enorme schaal waarop het misbruik heeft plaatsgevonden, het gedurende vele decennia gebrek aan optreden daartegen door de leiding van de kerk, het leed dat de slachtoffers is overkomen en hun nagenoeg onmogelijke bewijspositie, kan in redelijkheid niet worden gezegd dat de keuze van de Klachtencommissie om het belang van het slachtoffer voorop te stellen, en dat het belang van de aangesproken partij (in een kleine 90% van de gevallen reeds overleden) daarvoor moet wijken, onbegrijpelijk is. Ik zou zeggen: integendeel.

De werkwijze van de Klachtencommissie heeft en had ook een breed maatschappelijk draagvlak, onder meer, maar niet uitsluitend, blijkend uit de adviezen van de commissie-Deetman en de commissie-Lindenbergh. Dit brede draagvlak is relevant voor het antwoord op de vraag of de werkwijze van de Klachtencommissie redelijk en billijk was. Vergelijk artikel 3:12 BW: bij de vaststelling van wat redelijkheid en billijkheid eisen, moet rekening worden gehouden met algemeen erkende rechtsbeginselen, met de in Nederland levende rechtsovertuigingen en met de maatschappelijke en persoonlijke belangen, die bij het gegeven belang zijn betrokken.

De toegestane bewijsmiddelen

De vraag welke bewijsmiddelen, naast de verklaring van het slachtoffer, toelaatbaar zijn, moet worden onderscheiden van de hoogte van de bewijsdrempel. In het hierboven al geciteerde arrest HR 17 november 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1882, NJ 1996/666, m.nt. J. de Boer, heeft de Hoge Raad aanvaard dat de verklaring van het slachtoffer in combinatie met een aanvullend bewijsmiddel voldoende kan zijn om seksueel misbruik te bewijzen. Dat is zelfs het geval als dit aanvullend bewijs volledig is te herleiden tot het slachtoffer zelf. De Klachtencommissie heeft, voor zover ik heb kunnen nagaan, nooit geadviseerd klachten gegrond te verklaren als er naast de verklaring van het slachtoffer geen steunbewijs was. Daarmee heeft de Klachtencommissie gehandeld op een wijze die de Hoge Raad voor een civiele procedure aanvaardbaar acht. Of de waardering of het bewijs voldoende is om tot gegrondverklaring van de klacht te kunnen adviseren staat daar los van. Dat hangt af van de gehanteerde bewijsdrempel.

De ontvankelijkheid van stichting Sint Jan

Na deze (te) lange inleiding kom ik nu toe tot een bespreking van het vonnis. Stichting Sint Jan vordert, kort samengevat, (i) voor recht te verklaren dat stichting B&T bij de behandelingen van de klachten tegen [X] onrechtmatig heeft gehandeld en (ii) voor recht te verklaren dat de Procedureregels onrechtmatig zijn alsmede dat de werkwijze van stichting B&T onrechtmatig is. Deze vorderingen vallen te kwalificeren als een groepsactie, omdat het gaat om te individualiseren personen voor wie de stichting stelt op te komen, te weten de levende en overleden medewerkers van de kerk wier eer en goede naam zouden zijn aangetast zonder een daaraan voorafgaand eerlijk proces. De rechtbank acht stichting Sint Jan niet-ontvankelijk in de vordering sub (i), maar wel ontvankelijk in de vorderingen sub (ii). De rechtbank oordeelt daartoe in de eerste plaats dat stichting Sint Jan voldoet aan de vereisten van artikel 3:305a BW. Ik ben het met dit oordeel niet eens. Ten tijde van het uitbrengen van de dagvaarding had de stichting één bestuurslid, dat zelf niet behoorde tot de groep waarvoor stichting Sint Jan stelt op te komen. De stichting had in de bijna tien maanden die waren verstreken tussen haar oprichting en het voeren van het op grond van artikel 3:305a lid 2 BW verplichte overleg op 6 februari 2017, geen activiteiten ontplooid op het gebied van haar statutaire doelstelling (r.o. 4.6). Als het enige bestuurslid van de stichting de onderhavige vordering als privépersoon zou hebben ingesteld, zou zij stellig niet-ontvankelijk zijn verklaard op de grond dat zij niets te maken heeft met de relatie tussen de klagers, de aanklaagde personen en stichting B&T. Het kan toch niet zo zijn dat zij zich, uitsluitend door het oprichten van een stichting, als een baron(es) Von Münchhausen aan haar haren overeind kan trekken om plotseling in de verschijningsvorm van een stichting wél ontvankelijk te zijn? Een statutaire doelomschrijving alleen is voor een stichting, uitzonderingen daargelaten, onvoldoende om in een groepsactie ontvankelijk te zijn. Vergelijk HR 27 juni 1986, ECLI:NL:HR:AD3741, NJ 1987/743, m.nt. W.H. Heemskerk (*Nieuwe Meer*). Daarvoor is noodzakelijk dat de stichting andere activiteiten heeft ontplooid. Het is om die reden in het algemeen onjuist dat een stichting de verwezenlijking van haar doelstelling met een eerste 305a-actie moet kunnen beginnen (r.o. 4.6). Onder omstandigheden moet dat wellicht kunnen, maar dat is niet het geval als de stichting een groepsactie

begint en de oprichtster, ten tijde van het uitbrengen van de dagvaarding enig bestuurder, zelf niet behoort tot de groep waarvoor de stichting stelt op te komen.

Sinds 1 juli 2013 geldt als ontvankelijkheidseis voorts dat de belangen van de vertegenwoordigde personen voldoende moeten zijn gewaarborgd (art. 3:305a lid 2 BW). Ofschoon daarmee niet een formele representativiteitseis is geïntroduceerd, is hieraan naar mijn mening niet voldaan als niet blijkt dat ten minste een deel van de personen voor wie de stichting stelt op te komen, de actie ondersteunt. Vergelijk *Kamerstukken I 2012/13*, 33126 C, p. 3. Of dat het geval is, blijkt niet uit het vonnis. Volgens r.o. 4.8 heeft stichting Sint Jan bij de mondelinge behandeling volmachten, lastgevingen en adhesiebetuigingen overgelegd, maar wat de inhoud daarvan is, en van wie die steunbetuigingen afkomstig zijn, blijkt niet uit het vonnis. Dit nog daargelaten dat een persoon alleen krachtens lastgeving of volmacht namens een derde een rechtsvordering kan instellen als zij deze hoedanigheid in de dagvaarding stelt, hetgeen de stichting blijkens het vonnis niet heeft gedaan.

De redenering die de rechtbank hanteert om stichting Sint Jan ontvankelijk te achten is curieus. Volgens de rechtbank zullen de aangeklaagde personen beschroomd zijn om de beschuldigingen van seksueel misbruik nogmaals aan de orde te stellen in een openbaar proces bij de overheidsrechter. Dit omdat zij, als zij een verklaring voor recht vragen onschuldig te zijn, op grond van artikel 150 Rv hun onschuld zullen moeten bewijzen en op grond van artikel 164 Rv hun partijverklaring aan dat bewijs niet kan bijdragen als er geen sprake is van aanvullend bewijs. Dit is onjuist. De rechtbank miskent dat in artikel 150 Rv de objectieve bewijslastverdeling is neergelegd die meebrengt dat degene die misbruik stelt, dat misbruik zal moeten bewijzen. Wie toevallig eiser of gedaagde is, doet niet ter zake. Dit betekent ook dat een aangeklaagde persoon geen last heeft van artikel 164 Rv, nog daargelaten dat een beroep op deze bepaling in een zaak als de onderhavige strijdig zou zijn met artikel 6 lid 1 EVRM. Vergelijk HR 27 oktober 1993, ECLI:NL:XX:AD1977, NJ 1994/534, m.nt. H.J. Snijders (*Dombo*).

Belangrijker echter nog dan deze technisch-juridische fouten is dat de rechtbank miskent dat een gegronde klacht niet betekent dat er sprake is van "schuld" van de aangeklaagde persoon. Het betekent niet meer dan dat de klacht "aannemelijk" is, zonder dat de juistheid daarvan onomstotelijk behoeft vast te staan.

De zorgvuldigheid van de Procedureregels

In r.o. 4.14-4.21 oordeelt de rechtbank dat de Procedureregels niet in strijd zijn met algemeen geldende, fundamentele rechtsbeginselen. Die conclusie is juist, maar de redenering van de rechtbank deugt niet. De rechtbank overweegt in r.o. 4.16, kort samengevat, dat een geschil beslechtend college een klacht gebaseerd op een betwist feit uitsluitend gegrond kan verklaren als met een redelijke mate van zekerheid dat feit is komen vast te staan. Een 'redelijke mate van zekerheid' behoeft geen 100% zekerheid te zijn, maar moet daarbij, aldus de rechtbank, wel in de buurt komen, waarbij het minimum is dat het rechtsfeit 'boven redelijke twijfel is verheven' oftewel 'met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid' kan worden aangenomen. Zoals hiervoor onder 'de toepasselijke bewijsdrempel' uiteengezet, geldt deze regel volgens de Hoge Raad al niet als een slachtoffer in kort geding een voorschot vordert op de geleden schade, laat staan dat deze regel geldt voor alternatieve geschilbeslechting, zoals de procedure voor de Klachtencommissie.

De enige reden dat de Procedureregels ontsnappen aan het oordeel dat deze onrechtmatig zijn, is dat daarin niets is opgemerkt over de bewijsdrempel. De onjuiste opvatting van de rechtbank over de toepasselijke bewijsdrempel werkt echter door in haar inhoudelijke toetsing van de uitspraken van de Klachtencommissie in de klachten tegen [X].

De zorgvuldigheid van de werkwijze van stichting B&T en de Klachtencommissie

In r.o. 4.22-4.26 oordeelt de rechtbank, kort samengevat, dat de werkwijze van stichting B&T en de Klachtencommissie partijdig en vooringenomen ten gunste van de klagers en ten nadele van de aangeklaagden is. De rechtbank voert daartoe twee argumenten aan. In de eerste plaats leidt het vooropstellen van het belang van klagers in de klachtenprocedure ertoe dat de fundamentele rechten van de aangeklaagde persoon op eerbiediging van zijn privéleven, eer en goede naam en op een eerlijk, rechtvaardig en onpartijdig proces worden geschonden als die persoon schuldig wordt bevonden aan een ernstig en infamerend vergrijp als seksueel misbruik. De rechtbank miskent hiermee in de eerste plaats dat het de Klachtencommissie vrijstond een lage bewijsdrempel te hanteren en een klacht gegrond te verklaren zolang er maar enig steunbewijs is. In de tweede plaats miskent de rechtbank dat gegrondverklaring van de klacht in het geheel niet betekent dat daarmee vaststaat dat de aangeklaagde persoon zich schuldig heeft gemaakt aan seksueel misbruik, maar uitsluitend dat de klacht van de klager, met hantering van de lage bewijsdrempel, aannemelijk is.

Het tweede argument van de rechtbank heeft betrekking op de uitleg die de voorzitter van de Klachtencommissie heeft gegeven aan de Procedureregels. Volgens stichting Sint Jan zou de voorzitter van stichting B&T mondeling hebben gesteld dat een herzieningsverzoek alleen door de klager zou kunnen worden gedaan. Verder merkt de rechtbank op dat in het eindrapport van de Klachtencommissie uitsluitend melding wordt gemaakt van door klagers in te dienen verzoeken om herziening. Wat hier onrechtmatig aan is, vermag ik niet in te zien. Uit artikel 22 Procedureregels blijkt evident dat beide partijen een verzoek om herziening kunnen doen. Dat alleen in het ongelijk gestelde klagers feitelijk verzoeken om herziening hebben gedaan, betekent uiteraard niet dat de Klachtencommissie partijdig en vooringenomen ten gunste van de klagers zou zijn geweest. Dit gegeven verbaast ook daarom niet omdat een kleine 90% van de aangeklaagde personen ten tijde van het indienen van de klacht al was overleden, en zichzelf om die reden geen verzoek om herziening konden doen.

De klachten tegen [X]

Ofschoon de rechtbank stichting Sint Jan formeel niet-ontvankelijk verklaart in haar vordering de behandelingen van de klachten tegen [X] onrechtmatig te verklaren, behandelt zij materieel in r.o. 4.27-4.51 beide procedures integraal en beslist zij dat de behandelingen van deze klachten onrechtmatig is. De rechtbank is inconsequent. Zij kan niet enerzijds – en terecht – oordelen dat stichting Sint Jan niet-ontvankelijk is in haar vordering dat stichting B&T bij de behandeling van de klachten tegen [X] onrechtmatig heeft gehandeld, en anderzijds in vele pagina's tellende rechtsoverwegingen oordelen dat die handelwijze onrechtmatig was. De rechtbank had ook een beslissing kunnen nemen op de vorderingen sub (ii) zonder in te gaan op de uitspraken op de klachten tegen [X]. De aspecten van de klachtbehandeling die volgens de rechtbank onjuist waren, betroffen de hoogte van de toepasselijke bewijsdrempel, de (lage) eisen die worden gesteld aan steunbewijs, de Procedureregels en de mogelijkheden voor herziening van een uitspraak van de Klachtencommissie. De werkwijze van stichting B&T en de Klachtencommissie op deze punten blijkt genoegzaam uit alle documenten die zijn gepubliceerd op de website van stichting B&T. Daarop had de rechtbank zich kunnen baseren. Ik kan niet anders concluderen dan dat de rechtbank kennelijk zo'n behoefte voelde om haar mening over de behandelingen van de klachten tegen [X] te geven, dat de procesrechtelijke beperkingen die verhinderen dat zij zich daarover uitspreekt, daarvoor moesten wijken. De handelwijze van de rechtbank is ook onzorgvuldig ten opzichte van de klagers in de procedure tegen [X]. Zij zijn geen partij in de procedure en hebben waarschijnlijk uit de media moeten vernemen dat de Klachtencommissie hun klachten volgens de rechtbank niet gegrond had mogen verklaren.

Omdat deze noot toch al veel te lang uitvalt, beperk ik mij tot een paar opmerkingen over de beslissing van de rechtbank aangaande de uitspraken van de Klachtencommissie met betrekking tot [X]. Allereerst

een opmerking over de herziening van de afwijzing van de eerste klacht. Uit de beschrijving van de grondslag van de vordering van stichting Sint Jan in r.o. 3.3 begrijp ik dat zij niet had geklaagd over het feit dat de Klachtencommissie de eerste uitspraak had herzien of dat de herzieningsprocedure als zodanig niet deugt. Zij heeft deze uitspraak ook niet overgelegd. De rechtbank heeft die tijdens de schorsing van de comparitie gedownload van de openbare website van de Klachtencommissie (r.o. 4.36). Door te oordelen dat de Klachtencommissie de behandeling van de klacht niet had mogen heropenen, is de rechtbank buiten de omvang van de rechtsstrijd getreden en heeft zij het bepaalde in artikel 24 Rv geschonden.

In r.o. 4.37 oordeelt de rechtbank dat de Klachtencommissie bij de heropening van de zaak in strijd heeft gehandeld met de eigen procedureregels. Dit omdat de voorzitter van de kamer die de eerste klacht had afgewezen, ook deel uitmaakte van de bijzondere kamer van de Klachtencommissie die over het herzieningsverzoek oordeelde. Dat dit niet zou mogen, blijkt echter niet uit artikel 22.3 van de Procedureregels. Bovendien, zelfs als die regel zou gelden, lijkt mij dit een bepaling die strekt ter bescherming van degene die een beroep op herziening doet, omdat die het betrokken lid van de Klachtencommissie vooringenomenheid zou kunnen verwijten. Het is in ieder geval geen fundamenteel beginsel van behoorlijke klachtenafwikkeling.

In r.o. 4.38 overweegt de rechtbank dat [X] kennelijk niet in kennis is gesteld van het verzoek om herziening, dat vlak voor zijn overlijden is ingediend. Volgens een door stichting B&T opgestelde persverklaring naar aanleiding van deze uitspraak, die ik aantrof op haar website, is dat feitelijk onjuist. Wat daarvan ook zij, de rechtbank heeft in strijd met artikel 149 Rv dit niet-gestelde feit aan haar uitspraak ten grondslag gelegd.

Vervolgens oordeelt de rechtbank in r.o. 4.39-4.44 dat er geen nieuwe feiten of omstandigheden zouden zijn die herziening van de procedure mogelijk maken. Dit oordeel is feitelijk onjuist. Er was sprake van een nieuw feit, namelijk het formulier "Toestemming gebruik melding als steunbewijs". Artikel 22 Procedureregels stelt niet de voorwaarde dat aannemelijk moet zijn dat een nieuw feit invloed zou kunnen hebben gehad op de eerdere uitspraak. De enkele omstandigheid dat er sprake is van een nieuw feit is voldoende om het herzieningsverzoek toe te wijzen. Vervolgens is het aan de Klachtencommissie om opnieuw een oordeel over de klacht te geven. De rechtbank miskent dat het stichting B&T vrijstond om te bepalen onder welke omstandigheden een herzieningsverzoek zou kunnen worden gedaan en zij niet gehouden was om inhoudelijke eisen te stellen aan de aannemelijkheid van het nieuwe feit.

Vervolgens oordeelt de rechtbank in r.o. 4.45-4.51 dat de bewijswaardering in beide klachtenprocedures ontoereikend was. Wat de rechtbank in wezen doet, is haar oordeel over de merites van de klacht in de plaats stellen van het oordeel van de Klachtencommissie. Ook dat acht ik onjuist. De uitspraken van de Klachtencommissie hebben niet eens de status van een bindend advies. Dit betekent dat haar uitspraken met nog meer terughoudendheid door de overheidsrechter zouden moeten worden getoetst dan een bindend advies wordt getoetst. In dit verband wijs ik erop dat de voorzitter van de Klachtencommissie in alle gevallen een rechter of een voormalig rechter was met, naar mag worden aangenomen, ruime ervaring in het beoordelen van bewijs. De Klachtencommissie heeft, anders dan de rechtbank, de klagers zelf gehoord en was dus beter dan de rechtbank in staat zich een oordeel te vormen over de aannemelijkheid van hun verklaringen. Dat in die verklaringen inconsistenties voorkomen, is geen reden om deze in hun geheel als ongeloofwaardig terzijde te schuiven. Vergelijk M. Hupperetz e.a., De invloed van trauma op de accuraatheid van verklaringen, *NJB* 2018/879, p. 1266-1273. Verder werken uiteraard de al eerder opgemerkte onjuiste rechtsopvatting van de rechtbank over de bewijsdrempel en de uit de uitspraak blijkende "schuld" van de aangeklaagde in haar oordeel door.

Slotopmerkingen

Stichting B&T beraadt zich blijkens de persverklaring op haar website op het instellen van hoger beroep. Wellicht aarzelt zij daarover omdat de rechtbank stichting Sint Jan gedeeltelijk niet-ontvankelijk heeft verklaard, en voor het overige diens vorderingen heeft afgewezen. Heeft stichting B&T dus wel voldoende belang bij een in te stellen hoger beroep? Ik meen dat dit het geval is. Materieel is stichting B&T voor een belangrijk deel in het ongelijk gesteld. De rechtbank overweegt dit in r.o. 4.59. Zie ook de kop van het persbericht waarmee de Rechtbank Gelderland het vonnis onder de aandacht van het publiek heeft gebracht: "Klachtencommissie seksueel misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk heeft onzorgvuldig gehandeld." Het lijkt mij dan ook niet nodig om minutieus te onderzoeken of bepaalde overwegingen in het vonnis gezag van gewijsde zouden kunnen hebben in een eventuele volgende procedure. Afgezien daarvan heeft de rechtbank de proceskosten gecompenseerd. Dat levert ook al een voldoende belang op bij hoger beroep.

Ik acht het wenselijk dat stichting B&T hoger beroep instelt. Het belang van deze uitspraak is groter dan alleen dat van partijen. In de eerste plaats vraag ik aandacht voor de slachtoffers van het seksueel misbruik in de r.-k. kerk. Dit vonnis, waaruit blijkt dat volgens de rechtbank uitspraken van de Klachtencommissie waarbij klachten gegrond zijn verklaard geen enkele waarde hebben, is een klap in hun gezicht. Uit het eerder aangehaalde onderzoek van Van Dijck blijkt dat het hun vooral gaat om erkenning door de r.-k. kerk van het ondergane leed. Ook de commissie-Deetman gaat hierop uitvoerig in. De rechtbank veegt die erkenning met één pennenstreek van tafel.

In de tweede plaats desavoueert de rechtbank het werk van alle betrokkenen van de Klachtencommissie. Zij hebben zich jarenlang met hart en ziel ingezet om de slachtoffers van seksueel misbruik genoegdoening te geven. Vervolgens krijgen zij van de rechtbank te horen collectief onzorgvuldig te zijn geweest.

Daarnaast is er ook een meer algemeen belang dat deze uitspraak wordt vernietigd (niet alleen op de grond dat stichting Sint Jan niet-ontvankelijk is, maar ook, zo nodig in een obiter dictum, op inhoudelijke gronden). De afwikkeling van het seksueel-misbruikschandaal is een geslaagde vorm van alternatieve geschilbeslechting. Buiten de overheid om heeft de r.-k. kerk in een relatief korte periode van zo'n zes jaar recht kunnen doen aan het leed dat de slachtoffers is overkomen. De klachten van de slachtoffers zijn serieus genomen en zij hebben in totaal ca. EUR 30 miljoen compensatie ontvangen. Daarmee heeft de r.-k. kerk ook zichzelf een goede dienst bewezen. Men zou zich eens moeten bedenken wat er zou zijn gebeurd als de r.-k. kerk deze klachtenprocedure niet in het leven had geroepen en partijen waren aangewezen op de gewone rechter. Als het aan deze rechtbank had gelegen waren nagenoeg alle vorderingen afgewezen en had het seksueel-misbruikschandaal de slachtoffers en de r.-k. kerk nog decennialang beziggehouden.

Mr. drs. R.M. Hermans